

К.і.н. Жиряков О.Ю.

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького, Україна*

Становлення олігархічного устрою у Венеції

Історію Італії, чи йде мова про її економічну, соціальну або політичну структуру, про її культуру і ідеологію, неможливо уявити собі у відриві, відокремленні від історії міста [3.–с. 7]. XIII-XV століття принесли значні зміни не тільки в економіці і соціальному ладі міста Центральної і Північної Італії. Важливі зміни відбулися і в політичній надбудові. На зміну місту-державі, в якому правила пополанська верхівка через розгалужений судово-адміністративний і фіскальний апарат комун, в XIII-XIV ст. майже повсюдно прийшли синьйорії, наприкінці XIV - середині XV в. перероджені в регіональні держави - свого роду територіальні князівства (принципат). Маттео Вісконті, самозваний «глава Мілана», був лише одним - хоча і самим владним - з безлічі синьйорів (деспотів), які приблизно з середини XIII століття почали захоплювати владу в містах Північної Італії. У Вероні вже влаштувалися Ськалігері, в Модені і Феррарі – д'Есте, в Мантуї готові були піднятися Гонзага.

Для венеціанців проте вони були прокляттям. Від такої влади республіка захищалася всіма силами. Клятва дожа включала все більш строгі пункти з метою запобігання тиранії. Заборона Реньєро Дзено на демонстрацію гербів; складна процедура виборів: відмова третьому Тьєполо у обранні на посаду дожа - до початку XIII століття всі ці симптоми переросли в манію. Небезпеку насправді сильно перебільшили. Материкові правителі дотримувалися традицій, чужих Венеції. Вони були породженням високорозвиненої феодалної системи Західної Європи, довгої боротьби

гвельфів і гібелінів. Сварки і сутички сприяли розвитку італійських комун. У Венеції не було ні гвельфів, ні гібелінів. Вона жила сама по собі серед міст Північної Італії. Ніхто її не завойовував і навіть не втручався на її територію. У той час як інші, коли не надто стежили один за одним, звично дивилися на північ, за Альпи, в бік імператора, або на південь, до Риму, в сторону папи, Венеція попросту повернулася до Італії спиною і дивилася на Схід. Один з найбільш проникливих істориків двадцятого сторіччя Фернан Бродель цілком виразно висловився з цього приводу: «Чи вона Італійське місто? Ні. Середземноморське? Мабуть, занадто. Але, безсумнівно - столиця Адріатики» [2.-с. 1]. Якщо створення Венеціанської Середземноморської імперії було логічним завершенням венеціанської економічної політики, політики «натиску на Схід», то очевидно утвердження олігархії стало логічним завершенням її внутрішнього устрою [4.-с. 427].

Політичний розвиток Венеції відбувалося зовсім іншим шляхом, не тим, якому слідували інші міста. Ті обрали дорогу громадського самоврядування, а коли з цього нічого не вийшло, різко згорнули до автократії. Венеція неухильно рухалася в одному напрямку - до олігархії, домоглася цього, і олігархи управляли нею більшою частиною її існування.

На вершині політичної піраміди влада дожа повільно рушила на спад. Процес почався в 1032 році, при Доменіко Флабьяніко, при якому поклали край практиці призначення дожем чиновників і наступників. До нього приставили радників і *pregadi*. Після вбивства Вітале Мікеле в 1172 році з'явилася Велика рада, і, як довела клятва дожа, цим справа не скінчилася. [1.-с. 61]. У підставі тієї ж піраміди прості венеціанці втратили свій вплив на політичне життя і не зуміли його повернути.

На чільне місце вийшло Велика рада. Членство у неї було першою сходинкою до політичної влади. Без великих грошей або сімейних зв'язків вступити до неї було майже неможливо. З самого початку рада стала такою,

що сама себе обирає. З роками вона неминуче перетворилася в закрите суспільство. У 1293 році вона складалася з десяти Фоскаріні, одинадцяти Морозіні і не менше вісімнадцяти Контаріні. Теоретично, однак, та й до деякої міри на практиці двері були відчинені. В останні роки XIII століття П'єтро Граденіго закриття дверей назавжди.

В останній день лютого 1297 р. Граденіго запропонував пропозицію обмежитися обранням тих, батьки яких або родичі по батьківській лінії були колись членами ради. Ці заходи не посприяли зменшенню чисельності членів ради. Навпаки, чим більше венеціанці намагалися довести своє право на обрання, тим швидше зростала кількість її членів. У той час як в 1296 році в ній складалося тільки 210 членів, до 1311 їх стало вже 1017, а до 1340-му - 1212. [1.-с. 89]. Природно, не всі вони засідали одночасно. Венеція була маленькою, а її апетити - величезними. Значна частина аристократії перебувала за кордоном на дипломатичній службі, або займалася комерцією. Олігархію, що сформувалася, раптово і швидко, вузьким колом назвати було не можна. Те, що венеціанські історики пізніше назвали «закриттям доступу» (*serrata*), допомогло Великій раді одним розчерком пера створити в республіці закриту касту, що складалася з тих, що засідали в раді в чотири критичних роки, між 1293 і 1297-му. Вони повинні були до того ж мати патриціанське походження або досягти чогось своїми силами. Ці умови давали їм право на членство. Для боротьби з фальшивими домаганнями бар'єри підняли ще вище. У 1315 році склали список венеціанських громадян, що мали право на обрання. З нього виключили всіх незаконнонароджених або народжених від матері неблагородного походження. Список, що став основою для реєстрації благородних шлюбів і народжень, пізніше був відомий як «Libro d'Oro» - «Золота книга».

Деякі з тих, кого позбавили права голосу, повставали, як якийсь Марино Бокконі, який в 1300 році організував змову з метою вбивства дожа і повалення уряду. Він був з тих людей, хто особливо засуджував нові

порядки. Людиною він був багатою , амбітною, здатною зібрати значну народну підтримку. На жаль, він виявився не надто талановитим змовником, а з венеціанської охороною порядку вже слід було рахуватися. Бокконі і десять його соратників було заарештовано і повішені в традиційному місці - між двома колонами на Пьяцетте [1.-с. 89]. Його спроба захистити права співгромадян зазнала фіаско. Наразі Венеція аж до кінця свого існування оставалась олігархією.

Литература:

- 1.Бек К. История Венеции / Кристиан Бек. – М.: Весь мир, 2002. – 192 с.
- 2.Климанов Л.Г. Обретение Венецией моря: право, политика, символы [Электронный ресурс] / Л.Г. Климанов // Причерноморье в средние века. – Вып. 3. – СПб.: Алетейя, 1998. – Режим доступа: http://annals.xlegio.ru/evrope/small/venet_br.htm.
- 3.Котельникова Л.А. Феодализм и город в Италии в VIII-XV веках / Л.А. Котельникова. – М.: Наука, 1987. – 256 с.
- 4.Соколов Н.П. Образование венецианской колониальной империи / Н.П. Соколов. – Саратов: Издательство Саратовского университета, 1963. – 546 с.